

Lars Saabye Christensen
MODEL

Nakladnik
Fidipid Zagreb

Biblioteka prijevodne književnosti
Knjiga 25.

Za nakladnika
Slobodan Delalić

Urednici
Tonko Maroević
Diana Burazer

Jezična urednica
Mirjana Zec

Design omota
Elvis Duspara

Layout i grafička priprema
Fidipid Zagreb

Tisak
Denona Zagreb

**CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 000898461.**

ISBN 978-953-7542-20-7

Copyright © Fidipid 2015

Printed in Croatia 2015

LARS SAABYE CHRISTENSEN

MODEL

Roman

S norveškoga preveo
Munib Delalić

Naslov izvornika
Modellen © *J. W. Cappelens Forlag as*, 2005

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske

Objavljivanje knjige pomogli
Norveški fond za kulturu (Arts Council Norway)
i NORLA (Norwegian Literature Abroad)

PROLOG

Kad sam napokon imala priliku intervjuirati slikara Petera Wihla, i to iste večeri kad je on navršio pedeset godina života i kad je bilo otvaranje njegove nove izložbe, pokazalo se da taj intervju nismo mogli objaviti zbog strašne nesreće koja se dogodila neposredno nakon toga. Sjedili smo u restoranu, odmah preko puta galerije, odakle sam još uvijek mogla čuti ljude kako dolaze i odlaze. Gotovo da me je grizla savjest zato što sam, na taj način, oduzimala vrijeme Peteru Wihlu, slavljenuku, ali je on sam predložio da se tu nađemo i da tu razgovaramo. Djelovao je nervozno, a i kao da je bio pun očekivanja, što možda i nije bilo čudno, jer je upravo imao otvorenje svoje izložbe, ali se činilo kao da i bez toga ima o čemu misliti. Primijetila sam da se, govoreći, stalno okretao prema prozoru. Čak mi je naručio pjenušac. Imala sam osjećaj da su, od onoga što je stigao kazati, najviše bili citati, nešto što je bio negdje pročitao ili čuo, nešto posuđeno od drugih, ne znam, naročito ono što je kazao o vragu, da vrag oslobađa boje od predmeta. Pa ipak se činilo kao da mi želi kazati nešto drugo, nešto više, kao da je mnogo toga imao na srcu, možda je upravo zbog toga i bio onako nestrpljiv, ranije mi je rekao da mi želi sve kazati, a da nisam znala što to znači.

Magnetofon je stajao između nas na stolu. Provjerila sam radi li. Radio je. Zatim se oglasio Peter Wihl, počeo je govoriti. I kao da mu je glas bio posvuda. Ne mogu reći da sam shvatila svaku riječ, ali nisam marila, imat ću, mislila sam, vremena pažljivije poslušati to što je rekao kad dođem kući. Nakon nekog vremena prekinula sam ga, možda mi je pjenušac dao potrebnu odvažnost, izravno sam ga upitala:

– Jesi li se ikad pobjojao da nećeš stići završiti?

Čula sam da je nešto palo na pod, možda vilica, on je jeo kolač.

– Završiti?

Sigurna sam da je shvatio na što mislim. Ipak sam morala kazati:

– Završiti izložbu, dok još uvijek možeš vidjeti.

Primaknuo mi se, lice mu je bilo gotovo uz moje, glas mu je bio stegnut, nepopustljiv:

– Slikar ne završava sliku. On je napušta.

A onda je zašutio, odmaknuo se od mene, osjetila sam to po njegovu dah, dah mu se odmaknuo od mene, uplašila sam se da nisam sve pokvarila. Poželjela sam nešto reći, tražila sam prave riječi, poželjela sam reći nešto o tome kako mislim da je to i lijepo i strašno kazano, to da slikar ne završava sliku, nego da je napušta, ali prije nego što sam to uspjela reći, on je naglo ustao, i kazao laganim, gotovo svijetlim glasom:

– Oprosti na trenutak. Moja žena i kći su ovdje.

A onda je Peter Wihl izišao pred njih na ulicu.

1.

Pola godine ranije izgubio je vid.

Bilo je to jednoga popodneva u listopadu, Peter Wihl je bio u atelijeru, radio je na slikama za jubilarnu izložbu, dvanaest velikih platna. Na sebi je imao svoju odoru, bio je spreman za rat: gola stopala u pohabanim sandalama, dugi, zamazani ogrtač, šal oko vrata. Bio je završio s golom pozadinom, sad je preostalo samo umijeće. Išlo je zaista dobro, što se ponekad dogodi, gotovo kao u trezvenoj omamljenosti. Ruka je bila pouzdana i poslušna. Misli jasne. Znao je kamo će. Trebao je samo naći put. Kretao se, bez napora, od motiva do motiva, koji su se polako i sigurno oblikovali, anatomske detalji, mišići, lopatica, tetiva, zglobovi prsta. Gotovo da se nije mogao sjetiti kad je zadnji put doživio takvu kontrolu, kad je tako vladao svojim sredstvima, i svojim radom, u trenutku kad se posao uzdizao u umjetnost, kad je muka ručnoga rada trebala zasjati, što je nalikovalo na sreću. Da, to je bila sreća. Ali, odjednom je osjetio strašnu bol u očima, kao da se nešto u njima razbilo i rasprsnulo, i kao da su oči bile pune prašine i buke. Boje su se ispomiješale, crte rasturile, perspektiva izgubila, jednostavno se sve ispred njega zacrnjelo i on se srušio na pod. Nije to dugo trajalo. Brzo je nestalo. Mogao je čuti samo odjek boli, brze, teške udare svoga srca. Peter Wihl je klečao, dugo, s glavom u rukama. Došao je k sebi. I sve je došlo na svoje mjesto, jednako naglo kao što se bilo i polomilo. Ustao je, polako, i kad se okrenuo prema visokim prozorima, vidio je Helenu i Kajuu u dnu vrta, uokvirene prozorskim okvirom, u zalazećem listopadnom svjetlu, i sve to, to što je mogao vidjeti, ispunilo ga je radošću, ili olakšanjem, tako duboko, tako opsežno, da je bio na rubu plača, jer je neposredno prije toga bio u mraku. Helena je sjedila na bijeloj klupi ispod jabukova stabla i listala neki rukopis, isticala se njena crna, kratko ošišana kosa, i ljubičaste rukavice bez prstiju,

sjedila je u kaputu oker boje, nikada je nije vidio jasnije, dok je Kaja grabljala lišće, grabljama odveć velikim za nju. I Peter Wihl pomisli da ih nikada nije naslikao, ni svoju ženu, a ni svoju kćer.

Možda se razlog krio u tome što su mu one odveć bliske, te se nije usuđivao?

Obukao je vjetrovku i izišao k njima.

Kaja je nastavila grabljati, lišće je ležalo oko nje u žutom krugu.

Iznad Helene grana bijaše crna, na njenome je kraju visjela crvena, zaleđena jabuka.

– Što čitaš?

– Što čitam? *Divlju patku*, naravno.

– Pa da, naravno. Kako ide?

Helena odloži rukopis i pogleda ga.

– Što ti je?

– Ništa.

Ona ga je i dalje gledala.

– Što ti je? – ponovi.

– Samo sam se malo umorio.

Odjednom je zapuhalo i vjetar uskovitla sve lišće, Kaja je stajala usred žute oluje. Peter joj priđe i zajedno pokušaše uhvatiti lišće, poneki su listovi bili posve suhi te su se, između prstiju, pretvorili u prah i nestali, poneki su bili vlažni i samo su kliznuli i pali na neko drugo mjesto u vrtu, bilo je nemoguće sve uhvatiti, naposljetku on čučnu ispred kćeri.

Oči su joj bile zelene.

Imala je majčine oči.

– Ostavit ćemo lišće da stoji do sljedećeg proljeća – reče on.

– Ostaviti?

– Da. Tako će se lišće smiriti ispod snijega.

Kaja se nasmija i pokaza u nj.

– Imaš boju na licu.

– Koju boju?

Ona ispusti grablje i pritisnu kažiprst na njegovo čelo.

– Plavu.

– Samo plavu?

– I crnu.

– Ne više?

– O, da. I malo smeđe.

– Smeđe?

– Da. Ovdje. I bijele. Na nosu.

– Na što sličī?

Kaja se morala zamisliti, i dok su gledali jedno drugo u oči, Peter Wihl ponovno posta ganut, ganut tim zelenim pogledom, pogledom svojega djeteta, otvorenim, odvažnim, nepotrošenim, kao da je sve to sad gledao prvi put.

A onda se pojavi sjena na njenome licu.

– Ne znam – reče ona, tiho.

– Ne znaš?

Kaja obori pogled i zatrese glavom.

Zatim se oglasiše njezine čudne riječi, glas joj zazvuča gotovo uplašeno, što uplašī i Petera:

– Ne slišīš na sebe.

On se pokuša nasmijati, i smijehom odagnati strah.

– Ne sličim na sebe?

Kaja opet zatrese glavom.

Helena ustade s klupe, vjetar je listao rukopis, list po list, i priđe im. Peter se polako uspravi. Ona spusti ruku na njegovo rame.

Već se bilo smračilo.

– Idi i malo se odmori prije nego što oni dođu – reče ona.

– Dođu? Tko će doći?

Kaja poviče:

– Ujak Ben!

Peter uzdahnu.

– Pa da, ujak Ben.

Helena se priljubi uza nj.

– Zar si zaboravio?

– Sad se sjećam. Ujak Ben dolazi.

– S pratnjom.

– O, Bože. Opet s pratnjom?

Kaja se nasmija, kao da joj je laknulo što može govoriti o nečemu čemu se raduje.

– Ujak Ben s pratnjom!

– I s hranom – pridoda Helena.

I Peter učini kao što mu je ona rekla, otišao je u atelijer i ondje malo prilegao. Ubrzo je pao u san, u mirisu terpentina, ne u dubok san, tek malo ispod površine, na rub sna, ali ipak dovoljno da sanja: stoji sam u školskome dvorištu, pokraj fontane, možda mu je jedanaest godina, hladno mu je. Zatim mu prilazi neki dječak. Peter, koji se i u snu tako zove, uplaši se, nekoliko koraka uzmakne, ali dječak, koji je veći od njega, i teži, ne zaustavi se sve dok mu posve ne priđe, i ne bude gotovo odmah uz njega. Dječak pita: ”Kad bi mogao birati, što bi izabrao, da si slijep, ili da si gluh?” I u tome se trenu Peter razbudi, s odgovorom na pitanje koje mu je u snu bilo postavljeno: to nije izbor; to je prijetnja.

I jednako se naglo prisjeti Kajinih čudnih i zastrašujućih riječi: ne slišiš na sebe.

Ustao je, istuširao se, poslije se nagnuo prema zamagljenom ogledalu, koje je postupno postajalo zasjajeno i jasno, i njegovo mu se lice polako primicalo, kao da je izlazio iz magle, i nije mogao vidjeti ništa drugo nego da je onaj koji je i bio, Peter Wihl, uskoro pedeset godina star, dan stariji nego što je bio jučer i noć mlađi nego što će biti sutra.

Ali je u očima još uvijek vidio ostatke onoga nagloga straha, ostatke panike, koja ga je bila svladala, kad je vid nekoliko sekunda prsnuo.

To je bila ta razlika.

Peter Wihl pomisli: hoću li se toga ikada osloboditi?

Opet je ušao u atelijer i ondje, između slika, sjedio u mraku.

Zatim je ubacio cjepanicu u peć, zgužvao neke stare, zamazane novine i upalio vatru, otvorio odušak, i ubrzo se iz crnoga željeza raširila toplina i orosila se staklena vrata.

Ben je došao u pola osam. Donio je bocu crnoga vina i jednu čašu. Sjeo je na jednu od dviju stolica koje su bile u atelijeru, na jednoj je bilo udobno sjediti, na drugoj nije. Peter je sjedio u onoj udobnoj. Ben je nalio vina u čašu i pio. Ben je bio jedini kojemu je bilo dopušteno ući u atelijer, dok je u njemu Peter radio, čak ni Heleni, ni Kaji, to nije bilo dopušteno, takav je bio dogovor među njima, bio je to jedini Peterov zakon, osim alkohola, i on je bio neprijeporan.

Peter je pio vodu.

Ben otpi gutljaj vina i reče ono isto čime bi uvijek započinjao svoj govor:

- Trebao bi ovdje imati neku svjetiljku.
- Znaš da slikam samo na prirodnom svjetlu.
- Uskoro će radni dani postati kratki, Petere.
- Imaš li se na što požaliti?
- Nadam se da slike neće biti jednako mračne kao i okolina.

Peter ustade i jedno od platna okrenu prema zidu.

- Gdje je pratnja? – upita.
- Pratnja zabavlja Helenu i Kaju.
- A tko je pratnja ovaj put?

Ben se kratko nasmija.

– Naslućujem li izvjesnu dozu skepse, ili, da kažem, oholosti, u tvom jednostavnom pitanju?

- Uopće ne.
- Ili monogamnu i mušku kritiku moga načina života?

Sad je Peter bio na redu nasmijati se.

- Jesi li to večeras osjetljiv, Bene?
- Zove se Patrick i dvadeset devet mu je godina.
- Gdje si ga našao?

– U bazenu u *Grandu* u nedjelju ujutro. Ili, točnije rečeno, u sauni. Zadovoljan?

Benjamin Rav je lani navršio šezdeset pet godina, bio je mršav, bolje reći mišićav čovjek, svakoga je jutra plivao svojih tisuću metara u bazenu hotela *Grand*, ponekad asketskoga izgleda, uvijek je išao u odijelu na dvostruko kopčanje, bujne i sijede kose. Kad mu je bilo osamnaest godina, stavio je biser na resicu lijevoga uha, kao što to Cigani, pomorci i homoseksualci imaju običaj staviti, osam godina kasnije otputovao je u španjolski ribarski gradić Cadaquez i kupio cijeli kovčeg litografija Salvadora Dalija, nepotpisanih, doduše, gotovo u bescijenje, što je poslije prodavao novobogatom i besposlenom džetsetu duž Sredozemlja i na tome zaradio bogatstvo. Tako je krenuo. Ben, kako ga najbliži nazivaju, a kojih nije mnogo, bio je galerist Petera Wihla dvadeset pet godina, još od njegove debitantske izložbe *Amputacije*.

– Helena je zabrinuta zbog tebe – reče Ben.

Peter opet sjede.

– Zar jest?

– A kad je Helena zabrinuta, zabrinut sam i ja.

– Samo sam malo umoran.

– Umoran? Pola godine je do otvaranja izložbe. Dan poslije toga dopušteno ti je biti umoran. Dan poslije možeš i umrijeti.

Peter nali u svoju čašu i ispi.

– Proći će – reče.

– Znaš što je sve u igri?

– Znam dobro što je u igri.

– Ništa više ne dobivaš badava. Naprotiv. Rado bi te uništili. Najradije bi te bacili na otpad.

– Hvala, Bene. Sad sam mnogo mirniji.

– Ozbiljno govorim, Petere. Zato im moraš pokazati slike koje, k vragu, nikada nisu vidjeli.

– To sam i mislio učiniti. Evo ih ovdje.

– Otvoreno govoreći, više ne možeš sebi priuštiti nikakvo ponavljanje.

- Što hoćeš reći?
- Hoću reći upravo to što sam kazao, Petere. Znaš li što u zadnje vrijeme zli jezici govore o tebi?
- Ne znam. Reci što govore.
- Kažu da ako Peter Wihl nastavi slikati dijelove tijela, onda bi uskoro morao započeti s utrobom.
- Peter pogleda ustranu, nasmijavši se.
- I tko su ti zli jezici?
- Bilo tko.
- Bilo tko? Tko je, k vragu, bilo tko?
- Zaboravi to, Petere. Samo pokušavam kazati da sad ne možeš sebi priuštiti da si umoran. Čuješ li što kažem? Čuješ li me?
- Proći će – reče Peter, a to je već bio rekao.
- Ali se Ben nije dao.
- Helena reče da si djelovao potresen kad si popodne izišao iz atelijera k njima.
- Potresen? To rekla?
- Da. Potresen. Upravo tako je rekla. Je li se nešto dogodilo?
- Peter ponovno ustade i stade pokraj visokih prozora, leđima okrenut Benu, mrak je bio posve blizu, jedino je mogao vidjeti poneko svjetlo, u daljini, iz okolnih vila, na toj periferiji grada na kojoj je odrastao. Padala je kiša, ali to on nije vidio.
- Jesi li čuo što se dogodilo s Beckerovom titan bijelom bojom? – upitao je.
- Nisam, reci mi.
- Kemičar je umro i uputa je prodana u Kinu. I ondje su boju, k vragu, pomiješali sa sojinim uljem. Sad je neupotrebljiva. Više nije sjajna.
- Jesu li zbog toga ove slike mračne?
- Peter se naglo okrenu, jedva je mogao spaziti Bena u sjeni između plátnâ.
- Ti si vlasnik zidova. Ja sam slikar. Hoćemo li da tako i ostane?

Ben mu pride, s neočekivanoga kuta, i podiže čašu.

– Nabavit ću ti bijelu boju iz Londona – reče.

Otpili su i Peteru je bilo jasno da Ben, naravno, nije povjervovao u njegovo objašnjenje da je potresen zato što je kemičar, izumitelj njegove omiljene boje, bijele podloge, umro. Bi li bilo bolje da je rekao onako kako jest, da je, na trenutak, bio slijep, i da sad opet vidi, ali da ga je onaj trenutak neopisivo potresao; teško mu je to i zamisliti, a kamoli reći, kao da je smrt odaslala neki znak, pola godine prije otvaranja izložbe, pola godine prije nego što će napuniti pedeset godina, je li to trebao reći?

Helena ih je domalo zazvala.

Išli su vrtom, kroz lišće, prema kući i kuhinji.

Kaja je pomagala postaviti stol, koji je bio pun zdjelica i tanjura, s nekom novom vrstom jela, koje se se jede prstima, što Peter nije mogao podnijeti, nije želio jesti prstima, za nešto takvo postoji pribor.

– Jesi li sve ovo pripremio sam, ujače Bene? – upita Kaja.

Ujak Ben se nasmija i podiže djevojčicu.

– Ništa ja ne pripravljam, moja princezo. Sve što mi treba, kupujem.

Benov pratilac, koji je već sjedio za stolom, ustade čim je spazio Petera, ispruži obje ruke i uhvati Petera za ruku.

– Čast mi je doći ovamo, i pozdraviti vas.

– Dobro, dobro – umiješa se Ben. – Ovdje se čovjek ponaša prirodno, premda smo kod jednoga genija.

Muškarac, ili odrasliji momčić, nije puštao Peterovu ruku.

– Ime mi je Patrick.

Izgledao je mlađi od svojih dvadeset devet godina, s okruglim, dječaćkim obrazima, ali možda najviše zbog svoje odjeće, širokih hlača, velikih cipela, majice s ruskim slovima na prsima; seljak u gradu, smjesta pomisli Peter, u svakom slučaju ni nalik na nekog plivača. Ali je istodobno shvatio, polazeći od toga da je Ben izabrao toga dječaka, i time za nj jamčio, proizveo ga, tako-

reći, u viteza, da je on, Peter Wihl, gurnut ustranu, uskoro će napuniti pedeset i šifre mu nisu bile nepoznate, no signali su mu se činili besmislenima, više nije znao razliku između pobjedničkoga urlika i poziva upomoć, drugim riječima izgubio je korak, bio je stranac na domaćem terenu i u tome je veličanstveno uživao.

Je li Ben na to mislio kad je spomenuo otpad?

– Peter Wihl – reče Peter.

Patrick se nasmiješi.

– Veliki sam obožavatelj.

– To mi olakšava stvar.

Peter je napokon uspio izvući svoju cijelu ruku iz Patrickove i mogli su sjesti. Helena je nalila vina i vodu u čaše, Kaja je pila jabučni sok i neko su vrijeme jeli prstima šuteći; bilo je to jelo koje je tražilo gomilu ubrusa i cijele role papira za brisanje, uza nj su se podrazumijevali kada i tuš-kabina, te se Peter zapitao treba li jednostavno otići po nož i vilicu, običan nož i običnu vilicu, kao malu podvalu Benovu lažnome modernizmu, i tome egzotičnome jelu koje je uobičajena hrana tamo odakle dolazi, ili se, umjesto toga, možda samo treba prepustiti piću. Ali, naravno, ništa od toga nije učinio, okrenuo se prema momku.

– Čime se baviš, Patrick?

– Komunikacijom – javi se Ben.

Peter nali vode u svoju čašu.

– Zar ne može Patrick sam odgovoriti?

– Da, zar se svi time ne bavimo.

Peter je primijetio da Helena i Ben stalno razmjenjuju brze poglede, drugim riječima zabrinuti su zbog njega, razgovarali su o tome i sad ga drže na oku.

– Što znači komunikacija?

Pitala je to Kaja.

Helena se nagnu prema njoj.

– To znači međusobno se shvaćati.

Kaja ozbiljno kimnu, ali je nastavila gledati Petera.

– Pitala sam oca – šaptom će ona.

– To znači da kad ja uskoro kažem da trebaš poći na spavanje, da ćeš to i učiniti – reče on.

– Ne! – poviče Kaja.

– Da, da – uzvratu Peter. – Komunikacija znači posve jednostavno da sam ja u pravu!

Svi se nasmijaše, čak i malo previše, naročito Helena, učini se Peteru, koji pomisli da toliko duhovit, usprkos svemu, nije bio; tanjuri su išli od jednoga do drugoga, ali mimo njega, cijelo vrijeme mimo njega, upravo kao što je, postupno, i razgovor tekao mimo njega, i Peteru se više nije dalo pratiti, bio je iskopčan, kao da se nalazio u vagonu koji je stalno zaostajao za ostalima, i koji će se, naposljetku, posve zaustaviti, na sporednom kolosijeku, na otpadu, i snažno je to osjećao, to da je po strani, što mu je obično pružalo izvjesni užitak, užitak njegov, takoreći, dobrovoljnoga egzila, u kojemu se u miru mogao baviti svojim, bez obzira gdje se nalazio, što je netko miješao sa šarmantnom rasijanošću, no sad mu to nije prčinjavalo nikakvu radost, a ni nikakav mir, jer te večeri on nije bio gospodar svoje odsutnosti, te je večeri zaronio dublje, u žestoki mrak koji ga je, nešto ranije toga dana, iznenada oborio na zemlju, i opet iznenada podigao.

– Amputacija.

Peter naglo podignu glavu, dok su svi, nijemo sjedeći, zurili u njega.

– Što?

Helena spusti ruku na njegovu, ništa ne kazavši.

Patrick se nagnu bliže.

– Amputacija – ponovi on.

Peter još nije shvaćao.

– Amputacija?

Sad se ostali zgledaše, samo je Kaja i dalje gledala njega, žalosna i nestrpljiva, tako se činilo, vidjevši svoga oca takvoga, posve odsutna, nespretna.

Ben nali još vina u svoju čašu.

– Patrick cilja na tvoj debi, dragi prijatelju. Na tvoju prvu izložbu kod mene. Izložbu koja te je učinila onim što jesi. Sjećaš li je se, Petere? Otad je prošlo samo dvadeset pet godina.

– Pitam se što te je učinilo sentimentalnim, vino, ili ovo odvratno jelo koje se jede prstima?

Ben se nasmija.

– I on je odveć oduševljen, ako dobro slušaš.

Ben je već bio bučan, što mu bijaše običaj, povisiti glas nakon izvjesnog vremena, najčešće već oko devet sati, ne zato što se opio, nikada on nije bio pijan, želio je samo biti siguran da ga svi čuju, bila je to loša navika iz mladosti, vikati kad je većina u njegovu društvu šaptala, šutjela, ili lagala.

Peter pogleda na sat, devet sati i tri minute, nije se mogao sjetiti kako je vrijeme prošlo, tako brzo, tako dugo, zar se opet bio izgubio?

Nasmrt se uplaši, te se nekontrolirano nasmija.

– Koliko ti je onda bilo godina, Patrick? Tri? Ili možda jednostavno još nisi bio rođen?

Helena brzo otkinu rolu papira za brisanje i spusti je Kaji u krilo.

– Dvije od onih slika još uvijek vise u mojoj spavaćoj sobi – reče Ben.

Patrick pogleda ravno u Petera.

– Vrijedne divljenja.

– Vrijedne divljenja?

– Da. Dijelovi tijela kojima je oduzeta njihova funkcija. Okrutno i lijepo. Zašto tako još ne slikaš?

Na trenutak nastade tišina; kritika je bila vrlo jasna, jadno maskirana, umotana u jezik uljudnosti, u nespretnu pohvalu, da je čak i Ben oborio pogled, posramljen, neugodno dirnut, pomno brišući prste onim što je preostalo od plavog ubrusa.

Peter pogleda ravno u Patricka.

– Jer sam to već naslikao.

Ben podiže čašu i, kao priznanje Peteru i opomenu svome mladome, modernom prijatelju, reče:

– Odgovor je mnogo bolji od pitanja.

Nazdravili su i još jednom nastade tišina. Srećom, tu tišinu prekide Kaja.

– Što znači amputacija? – upita ona.

Peter odloži čašu.

– Ako te, na primjer, zaboli prst na nozi, i dođe do upale, i ako postoji opasnost da će se upala proširiti na ostatak noge, onda ti odsijeku prst. To je amputacija.

Helena se nasmija.

– Ne slušaj ga – reče kćeri.

Kaja se zamisli.

– Ali, ako me zaboli glava? – upita ona naposljetku.

Helena ustade.

– Onda ideš na spavanje! – reče ona.

Kaja nije prosvjedovala, bila je odveć umorna za nešto takvo, poslušno je pošla za majkom. Trojica su muškaraca ostala sjediti. Ben otvori novu bocu vina.

– Pročitao sam nešto čudno u intervjuu s jednom od onih rembrandtovica. Ona kaže da uvijek sanjamo figurativno. Je li to istina? Sanjate li figurativno?

Patrick samo slegnu ramenima. Još je uvijek bio uvrijeđen.

– Nikada se ne sjećam svojih snova – reče Peter.

Bila je to, naravno, laž. Sjećao se, na primjer, više nego dobro dječaka koji mu je, u školskom dvorištu, postavio nemoguće pitanje, sjećao se cijele njegove debeljkaste pojave, bio je prepoznatljiv, upravo kao što je i on, Peter, bio prepoznatljiv, u vjetrovci, zalizane kose, san je, drugim riječima, bio figurativan, ali ipak ne i realističan, bio je izokrenut, nije se mogao sjetiti neke druge riječi koja bi to opisala nego *izokrenut*, i iznenadi ga to, to što je gotovo posve očito, da u snovima svjetlo dolazi iznutra, u snovima nema

nikakvih drugih izvora svjetla, kao što i Beckerovom bijelom bojom, koja je na dnu slike, ispod svih slojeva, može zasjati čak i crna površina.

Ben se nasmija.

– Ima li ovaj feministički anakronizam smisla? Jesmo li, jednostavno, staromodni u snu? Okorjeli realisti, takoreći?

Patrick se oglasi:

– Radije bih snove nazvao instalacijama.

Ben brzo pogleda Petera, na trenutak gotovo posramljen zbog svoga mladog ljubavnika, i neko su se vrijeme predali piću umjesto priči, tako je najbolje, mogli su čuti kišu kako udara po krovu, vjetar u drveću dolje pokraj ograde, Helenu koja je pjevušila Kaji.

Ali se Peter nije mogao dulje suzdržavati.

– Znači, ti sanjaš instalacije, Patrick? U Benovu krevetu, ispod mojih amputacija?

– Ne, ondje rijetko ima vremena za nešto takvo.

Ben ih prekide:

– Imam dobru vijest, Petere.

– Stvarno? Da čujem. Hoćete li to posvojiti dijete?

Ben uzdahnu i na trenutak se okrenu prema Patricku.

– Peter Wihl ima poseban smisao za humor. Samo treba malo vremena da se čovjek na nj privikne.

Patrick zatrese glavom.

– Mislim da je Peter duhovit.

Peter se nagnu prema njemu.

– Misliš da sam duhovit?

– Sviđa mi se provokativan humor.

Peter se nasmija.

– Provokativan humor? Pa ja samo pokušavam biti ugodan.

Sad se i Patrick nasmija.

– Ugodan kao amputacija – reče.

I u bljesku Peter spazi djelić mladićeva bijesa i zašuti.

Ben spusti ruku na njegovu.

– Kad budeš gotov s ovom izložbom, čeka te jedan portret.

Peter povuče ruku k sebi.

– Čiji?

Ben se učini važnim.

– To ne mogu reći dok sve ne bude na svome mjestu. Ali već sad mogu kazati da će to biti vrhunac našega posla...

Peter ga prekide.

– Želio bih prvo slikati neke druge, Bene.

– Koga?

Peter se nagnu preko stola.

I uto se Helena vrati u sobu i sjede. Pogleda muškarce, osmjevujući se, od jednoga do drugoga, dok je Ben nalijevao u njenu čašu.

– Kakve to tajne imate? – upita ona.

– Patrickovi snovi su instalacije – reče Peter.

I Patrick, koji je sve više nalikovao na neko odveć veliko dijete, podatna i glatka lica, možda od vina što ga je bio popio, migoljio se na stolici, što je i zaslužio, pomisli Peter, te je Ben morao momku priteći u pomoć, uhvatio ga je za ruku, okrenuo se prema Heleni i promijenio temu razgovora.

– Radije nam reci kako ide s *Divljom patkom* – reče on.

– Prerano je o tome govoriti. Ali vjerujem da će biti drukčije.

Ben uzdahnu.

– To je, zapravo, nepodnošljiv komad. Ibsen, taj škrtac, dopušta da apsolutno sve što može ići pogrešno ide što je moguće više pogrešno. I to je neizdrživo!

Helena nakosi glavu.

– Što misliš, što je Ibsen trebao učiniti?

Ben još više povisi glas:

– On nije ništa drugo nego dramatski pozer. Ekdalovi su sve one neugodne stvari u obitelji posve jednostavno na vrijeme mogli raščistiti i djetetu spasiti život! Samoživi, sredovječni muškarci su zacijelo nešto najodvratnije što postoji.

– I što bi onda ostalo od drame?

Ben pogleda oko sebe.

– Zar nije sreća dovoljno dramatična? Mora li se posegnuti za spolnom bolešću, stečajem i naglom smrću da bi se stvorila drama? Zar nije bolje zadovoljiti se sa srećom?

– Želiš li to idilu, Bene?

– U svakom bih slučaju želio predložiti otvorenu scenografiju. Kako bi publika vlastitim očima mogla vidjeti Hedvigino samoubojstvo. A onda bih rado želio i malo kave.

Opet su bili prekinuti, taj ih je put prekinula Kaja, koja je zazvala Petera. On uđe k njoj i sjede na rub kreveta, u polumraku, veseo što je kod svoje kćeri, a i što je na trenutak umakao ostalima.

– Ne možeš zaspati?

Kaja zatrese glavom.

– Pričamo li preglasno?

– Naročito ujak Ben.

Peter je umota bolje u poplun, osluškujući razgovor iz kuhinje, ne mogavši čuti riječi, samo glasove, ni on ne bi mogao zaspati pri takvim zvucima u kući, mnogo je bolje sa zvucima kiše koji su se glasali na krovu i po oknima, ti su zvuci prava glazbena pratnja snu.

– Da, naročito ujak Ben – ponovi on.

Kaja ga odjednom uhvati za ruku, začudi ga snaga malih prstiju.

– Na koga ja sličim? – upita ona.

I Peter se smjesta prisjeti svoga pitanja, u vrtu, kad je izišao iz atelijera, potresen, i Kajina nemira, jer nije imala nikakav odgovor, i sad je ona bila na redu pitati, jer djeca ne zaboravljaju, djeca moraju raščistiti stvar, te se on nagnu bliže i pomilova je po licu, koje je bilo u sjeni, na bijelome jastuku.

– Na sebe, naravno. Na koga inače?

Kaja se nasmiješi.

– I ti sličiš na sebe.

Napokon je ona raščistila stvar i pusti mu ruku. Sad je mogla zaspati.

Peter je lagano poljubi u čelo.

– Što ćeš noćas sanjati?

– Ne znam još.

On se nasmiješi i uspravi.

– Dobar odgovor – prošapta.

Ali, kad je Peter trebao zatvoriti vrata, opet se ona oglasila:

– Mogu li stajati malo otvorena?

Peter se okrenu. Kaja se uspravila u krevetu, uska pruga svjetla iz hodnika padala je na nju.

– Ali ćeš onda čuti ujaka Bena.

– Ionako neću zaspati ni ako su zatvorena.

Peter ostavi vrata odškrinuta i, dok se vraćao u kuhinju, k ostalima, pomisli, uznemiren, gotovo užasnut, da kći, tek šest godina stara, već zna što patnja izbora povlači za sobom, da to nije izbor između dva dobra, između sladoleda i čokolade, nego između dva zla, između mraka i buke, između dva načina koji rezultiraju time da ona ne može zaspati. Stao je pokraj stola, ostali su pili kavu; kiša je prestala padati, kao da je veo zvuka povučen ustranu. Helena je bila donijela bocu calvadosa, Patrick je izgledao kao da se dosađuje, a Ben još nije bio završio sa svojom paljbom usmjerenom prema Ibsenu.

– Životna je laž izvikana, to je norveška sportska disciplina! I nije, k vragu, istina da životna laž i sreća ne idu zajedno! Pogledajte samo mene!

I Peter je znao da, naravno, postoji samo jedan način rješenja Kajina problema, naime osloboditi je muke izbora i tako joj dopustiti da u miru spava.

On pokaza u Bena, i kao da ga tek tad ostali primijetiše.

– Naša te kći moli da smanjiš glas – reče Peter. – Ili da posve zavežeš.

Ben stavi ruku na usta.

Patrick se nasmija, svijetlim, djetinjim smijehom.

– Možda bi najbolje bilo da idete prati posuđe, vrijeme je za to – reče on.

Peter se okrenu.

– Oprosti? Što si kazao?

Patrick pogleda Bena, koji se zarumenio – mršavi, izvještačeni, uskoro prastari čovjek, iza svoje se podignute ruke zarumenio.

– Zar vas dvojica ne običavate prati posuđe?